

РЕЦЕНЗІЯ

На монографію "Расторопша пятнистая – от интродукции к использованию" / В.С. Кисличенко, С.В. Поспелов, В.Н. Самородов, А.П. Гудзенко и др. – Полтава: Полтавський літератор, 2008. – 288 с.

Найбільш гостро людство усвідомило цінність і незамінність усього натурального саме на межі тисячоліть. Попри всі новітні технології продукти рослинного походження повертають собі пріоритетні місця в забезпеченні життєдіяльності людини. Одне з чільних місць займають продукти харчування і лікарські препарати, виготовлені на основі чи з додаванням сировини рослин.

Пошук у природі та використання лікарських рослин завжди були важливим завданням людства. Розвиток наукової офіциальної медицини безпосередньо пов'язаний з глибоким вивченням та використанням діючих речовин рослинного походження. В сучасній вітчизняній медицині використовується близько 40% лікувальних засобів рослинного походження.

У природній флорі України лікарські властивості мають понад 1000 видів рослин (із загальної кількості 5000 видів або разом з інтродуцентами понад 7000 видів). Вітчизняна медицина використовує понад 200 видів рослин (широко — близько 100). Налагоджено промислове вирощування понад 50 видів, але найширше культивуються близько 20.

Виходячи з того, що попит населення на лікарські засоби рослинного походження зростає, а природні запаси більшості видів частково або повністю вичерпані, єдиний можливий шлях забезпечення промисловості необхідною кількістю сировини є культивування основних видів лікарських рослин. У зв'язку з цим актуальним є не лише вирощування на території країни добре відомих широкому загалу видів рослин, а й залучення нових малопоширених.

Однією з таких рослин є розторопша плямиста (*Silybum marianum* (L.) Gaertn.) із родини айстрових (Asteraceae). Батьківщиною розторопші є Середземномор'я. В культурі рослина поводитья як однорічник. У фазу цвітіння сягає до 150 см у висоту. Суцвіття зазвичай рожевого, іноді білого кольору. В побуті цю рослину часто називають російською "остро-пестро", зважаючи на її строкате листя з гострими колючками.

Інтродукційні дослідження цього виду в Україні проводили у минулому столітті, особливо активно у 80-ті роки, але масштабного культивування в країні розторопша так і не набула. Дивно і незрозуміло чому, адже рослина містить багато корисних речовин.

І ось, широкому загалу читачів представлено монографію авторського колективу "Расторопша пятнистая — от интродукции к использованию". Навіть ще не розгортаючи книгу, відчуваєш, що підготовлена вона і надрукована з великою любов'ю. А прочитавши її, остаточно переконуєшся — автори провели надзвичайно велику і кропітку роботу. В монографії детально розглянуто питання історії культивування розторопші в світі, наведено її ботанічну, анатомічно-морфологічну характеристику, біологічні особливості, представлено технологію вирощування. Більшу частину монографії присвячено фітохімічним дослідженням сировини розторопші плямистої, наведено результати експериментальних досліджень фітопрепаратів, виготовлених на основі сировини цієї рослини, розглянуто використання в народній медицині, гомео-

патичній практиці, наведено детальний аналіз продукції з використанням розторопші, яка представлена сьогодні на ринку України.

Монографія містить передмову, 4 розділи, список літератури. Книгу проілюстровано 69 рисунками, 53 таблицями. Для її написання опрацьовано 407 літературних джерел. Книга написана російською мовою. Очевидно, автори орієнтувалися на той контингент читачів, який ще не добре володіє державною мовою, а також на читачів із колишніх республік СРСР. За структурою подачі матеріалу монографія сприймається як цілісна праця.

Насамперед звертає увагу насиченість монографії фактичним матеріалом. Крім результатів власних досліджень, автори наводять здобутки інших вчених — дослідників із Росії, Білорусі, Молдови, Німеччини, Чехії, Польщі, Канади.

Вперше проведено комплексне дослідження сировини розторопші — коренів, трави і плодів. Якісний склад сировини фахівці вивчали з допомогою сучасних загальноприйнятих якісних реакцій і хроматографічних методів аналізу. В монографії досить детально викладено всі методи проведення аналізу сировини, що, безумовно, корисно для роботи інших фахівців з питань дослідження фітопродукції.

Вперше в сировині розторопші виявлено такі групи біологічно активних речовин, як полісахариди, арбутин, гідроксикоричні кислоти, флавоноїди, конденсовані дубильні речовини, стероїдні сапоніни, алкалоїди. Вперше в коренях розторопші виявлено і досліджено ефірну олію. Шляхом експериментальних досліджень встановлено біологічну активність препаратів, розроблених на основі розторопші. Детально досліджували: сілімар, плоди розторопші подрібнені, фітоглюнор, олію розторопші.

Клінічними дослідженнями встановлено, що фітопрепарати з розторопші пля-

мистої можна застосовувати при лікуванні хронічного гепатиту, вірусного гепатиту С, при отруєнні блідою поганкою, захворюванні на цукровий діабет, опіках II-III ступеня, виразковій хворобі шлунка, запаленні внутрішнього вуха, гострих і хронічних формах тонзиліту, в гінекологічній і стоматологічній практиці.

Олія розторопші, окрім медицини, є перспективною для використання в харчовій промисловості як дієтичний продукт, що за своїми якостями належить до салатних олій.

Наведено характеристику препаратів із розторопші плямистої вітчизняних і зарубіжних виробників, які представлені на ринку України. Перелік включає 142 препарати (лікарські, гомеопатичні, косметичні засоби, біологічно активні добавки).

Ураховуючи, що в монографії вперше в Україні комплексно узагальнено і викладено важливий теоретичний та експериментальний матеріал, який буде корисним науковцям, практикам, які займаються агротехнікою розторопші плямистої, спеціалістам хіміко-фармацевтичних підприємств для оптимізації технологічних процесів виробництва і контролю виготовлених лікарських препаратів на основі плодів розторопші.

Безперечно, поява такої монографії — це подія. Сподіваємося, вона приверне увагу і господарників, які виявлять бажання зайнятися вирощуванням розторопші плямистої. На нашу думку, наклад видання 500 примірників є надзвичайно малим. Ми впевнені, що з часом виникне потреба в перевиданні цього наукового доробку. Тому авторам хотілося б порекомендувати наступне видання представити як двотомник, при цьому суттєво розширити ботанічну частину, розглянути особливості проведення інтродукційних і селекційних досліджень, а також навести результати дослідження розторопші як медоносною і кормовою рослини.

**Д.Б. РАХМЕТОВ,
С.М. КОВТУН**